

Eleonora Gonda-Soroczyńska

NIEWYKORZYSTANY POTENCJAŁ TURYSTYCZNY SREBRNEJ GÓRY

UNUSED TOURISTIC POTENTIAL OF SREBRNA GÓRA

Streszczenie

W opracowaniu zwrócono uwagę na Srebrną Górę, dolnośląską wieś położoną w powiecie ząbkowickim, liczącą około 1500 mieszkańców. Od 1536 roku była miastem, z prawami miejskimi. W powojennej Polsce miejscowość nie została zakwalifikowana do rzędu miast. Nadal jest wsią, jednak swym układem urbanistycznym przypomina małe miasto. Przeprowadzone analizy, wizje lokalne, inwentaryzacje, wywiady środowiskowe pozwoliły lepiej poznać tę miejscowość, przybliżyć jej ogólny potencjał, pozwoliły na wyciągnięcie stosownych wniosków, zwłaszcza w kontekście niewykorzystanych możliwości turystycznych tego szczególnego miejsca. Do największych atrakcji turystycznych Srebrnej Góry należą: Twierdza Srebrnogórska, Stare Miasto, Sowiogórska kolej zębata, średniowieczne sztolnie kopalń srebra.

Słowa kluczowe: Srebrna Góra, turystyka, potencjał turystyczny, wieś, zagospodarowanie turystyczne, Kolej Sowiogórska

Summary

Srebrna Góra is a village with a population of ca. 1500 inhabitants located in Ząbkowice powiat. From the year 1536 it was a town with town rights. In the post-war Poland, Srebrna Góra was not qualified as a town. It is still a village, but with its urban design, it looks like a small town. The analyses, site inspections, inventory-taking and interviews with the inhabitants made it possible for the author to get acquainted with the village and its general potential as well as to come to certain conclusions, esp. in the context of unused touristic potential of this special

place. The biggest tourist attractions of Srebrna Góra include: The Srebrna Góra Fortress, Old Town, Sowie Góra railway and medieval silver mine adits.

Key words: *Srebrna Góra, tourism, touristic potential, village, touristic management, Sowie Góra railway*

WPROWADZENIE

Srebrna Góra to dolnośląska wieś, położona w powiecie ząbkowickim. W latach 1970-tych liczyła około 1700 mieszkańców [Kornecki 1980], a obecnie około 1500. Od 1536 roku była miastem, z prawami miejskimi. W powojennej Polsce nigdy nie została zakwalifikowana do rzędu miast. Nadal jest wsią, jednak swym układem urbanistycznym przypomina małe miasto. Miejscowość usytuowana jest w głębokiej, wąskiej dolinie, oddzielającej Góry Sowie od Gór Bardzkich, na wysokości od około 400 do około 600 m n.p.m. Walory przyrodnicze omawianego obszaru obejmują: krajobrazy, wody, klimat, szatę roślinną, świat zwierzęcy. Walory antropogeniczne to m.in. znakowane szlaki, zagospodarowane stoki narciarskie, sklepy licznie uruchamiane zwłaszcza w ostatnich latach, z myślą o turystach. Wśród mocnych stron Srebrnej Góry wymienić należy: walory przyrodnicze i krajobrazowe; zróżnicowaną rzeźbę terenu sprzyjającą uprawianiu różnorodnych form turystyki o każdej porze roku (turystyka rowerowa, motorowa, jazda konna, piesze wycieczki, wspinaczka skałkowa, paralotnictwo); liczne szlaki turystyczne o różnym stopniu trudności; ścieżki rowerowe; doskonałe warunki dla rozwoju agroturystyki u podnóża gór; bliskie położenie względem Wrocławia i przygranicznych sąsiadów Niemców i Czechów. Do największych atrakcji turystycznych Srebrnej Góry należą: Twierdza Srebrnogórska, Stare Miasto, Sowiogórska kolej zębata, średniowieczne sztolnie kopalń srebra. Twierdza to charakterystyczna, rozpoznawalna dominanta urbanistyczna, stanowiąca magnes dla turystów. To największa górską twierdza w Europie, zwana Śląskim Gibraltarem. Stanowi ona jeden z najciekawszych obiektów architektury militarnej w Polsce (znacząco większy od twierdzy kłodzkiej). Wśród słabych stron tej niewielkiej miejscowości - wsi z ogromnym potencjałem turystycznym wymienić należy przede wszystkim: zły stan infrastruktury drogowej i infrastruktury wodno-ściekowej, niedostatecznie wykorzystaną infrastrukturę turystyczną, słabo rozwiniętą sieć informacji turystycznej i słabą działalność promocyjną.

CEL PRACY I METODY PRACY

Głównym celem pracy było przeprowadzenie szczegółowych badań, które pozwoliłyby na dokonanie oceny Srebrnej Góry w kontekście potencjału turystycznego. Wśród metod pracy wymienić należy badania terenowe, w tym: wizje

lokalne, inwentaryzacje urbanistyczne, wywiady środowiskowe, wywiady w urzędzie gminy. Pozwoliły one lepiej poznać tę miejscowość, przybliżyć jej ogólny potencjał, wyciągnąć stosowne wnioski, zwłaszcza w kontekście niewykorzystanych możliwości turystycznych tego szczególnego miejsca.

Ponadto wykorzystano liczne materiały źródłowe dostępne w zasobach gminy Stoszowice, informacje bieżące zawarte w Biuletynie Gminy Stoszowice oraz opracowania planistyczne którymi dysponuje gmina Stoszowice.

WARUNKI KLIMATYCZNE

Na omawianym obszarze lokalne zróżnicowanie klimatu spowodowane jest rzeźbą terenu, ekspozycją stoków, warunkami wodnymi oraz występowaniem szaty roślinnej. Obszar Srebrnej Góry znajduje się na granicy trzech regionów klimatycznych: wałbrzyskiego, kłodzkiego i cieplejszego regionu dolnośląskiego środkowego z zachmurzeniem średnim, potęgowanym przez mgły i zapylenia w okresie jesienno-zimowym, najmniejszym w lecie; średnią temperaturą lipiec-wrzesień 15°C, styczeń-luty ok. -8°C; czasem trwania zimy 14-16 tygodni; latem termicznym w kotlinach około 8 tygodni, w partiach szczytowych około 6 tygodni; opadami rocznymi około 500-600 mm, w okolicach najwyższych szczytów do 1000 mm, maksymalnymi w lipcu, minimalnymi w lutym; dominującymi wiatrami południowo-zachodnimi (dane z Opracowania Ekofizjograficznego dla Województwa Dolnośląskiego). Klimat Srebrnej Góry posiada cechy klimatu górskiego, charakteryzuje się większymi opadami, niższą średnią roczną temperaturą i długo zalegającą pokrywą śnieżną, zwłaszcza w wyższych partiach gór. Opadom często towarzyszą gwałtowne burze z wyładowaniami. W kontekście klimatu miejscowość można podzielić na dwie części. Górny obszar charakteryzuje się bardziej górskim klimatem i tę część można zaliczyć do Regionu Wałbrzyskiego, natomiast dolny obszar charakteryzuje się łagodniejszym klimatem i można go zaliczyć do Regionu Dolnośląskiego Środkowego.

SREBRNA GÓRA, JEJ UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

Srebrna Góra (przedwojenna nazwa niemiecka *Silberberg*) położona jest wzdłuż drogi nr 385, biegnącej serpentynami na Przełęcz Srebrną. Dolne zabudowania Srebrnej Góry leżą na wysokości około 360-370 m n.p.m., wzdłuż zlikwidowanej linii kolejowej. Graniczą one z zabudową Budzowa. Górna część miejscowości sięga po Przełęcz Srebrną (568 m n.p.m.). W granicach wsi znajdują się również rozległe fortyfikacje na Warownej Górze i Ostrogu. Na południe od wsi rozciągają się w pasie ok. 19 km, Góry Bardzkie. To najdalej na wschód wysunięte pasmo Sudetów Środkowych. Góry Bardzkie oddzielone są od Gór Złotych Przełęczą Kłodzką (483 m n.p.m.).

Srebrna Góra już w 1536 roku uzyskała prawa miejskie (mocą przywileju księcia ziebickiego). W powojennej Polsce miejscowość nie została zakwalifikowana jako miasto. Posiada ona zabudowę typowo małomiasteczkową, rozciągniętą wzdłuż stromej doliny. Od początku XVIII wieku funkcjonowały tu kopalnie srebra [Przerwa 1998]. Charakterystycznym i rozpoznawalnym elementem miejscowości jest potężna Twierdza Srebrnogórska [Wild 2004], stanowiąca dominantę urbanistyczną. Od 1942 roku Niemcy do twierdzy zwozili różne dobra kultury z Dolnego Śląska, zwłaszcza z Wrocławia. To tu poszukiwano również Bursztynowej Komnaty. Po okresie świetności gospodarczej czasów międzywojennych, po II wojnie światowej nastąpił upadek gospodarczy Srebrnej Góry. Utraciła ona prawa miejskie. Znacząco zmniejszyła się liczba mieszkańców. Dotychczasowa dominująca funkcja letniskowa zaczęła zanikać. Wybudowane wcześniej małe hotele i pensjonaty nie wznowiły swojej działalności. Zlikwidowano kolejkę zębatą. Rozpoczęły działalność niektóre, małe zakłady przemysłowe. Rzec można, iż miejscowość przez wiele lat wegetowała. Jej zabudowa popadała w ruinę. Nie przeprowadzano tu żadnych remontów.

Dopiero w połowie lat 1950-tych, nieopodal twierdzy, w domu jednorodzinym, PTTK uruchomiło pierwszą bazę noclegową tj. schronisko turystyczne. Po 1966 roku, twierdzą srebrnogórską zainteresowali się harcerze z Chorągwi Dolnośląskiej. Przystąpiono do intensywnego zagospodarowywania i porządkowania Srebrnej Góry. W Forcie Rogowym (przemianowanym na Fort Harcerz) zorganizowano obozowisko dla grup porządkujących i remontujących poszczególne forty. W Donjonie zgromadzono różnego typu działa. Planowano utworzyć tu Muzeum Broni Ciężkiej Wojska Polskiego [Małachowicz 2006]. Jednakże zakres prac remontowych i adaptacyjnych przekroczył możliwości fizyczne i finansowe harcerzy. W międzyczasie tworzone ośrodki wczasowe i kolonijne. Przy dużym akwenie powstał Ośrodek Sportu i Rekreacji. Uruchomiono wyciąg narciarski. Dawny kościół ewangelicki zaadaptowano na hotel. Zbudowano 2 zajazdy. W miejscowości wybudowano nowe budynki mieszkalne. W oparciu o dawne niewielkie fabryczki zaczął rozwijać się drobny przemysł. Rozpoczęło swoją działalność Towarzystwo Przyjaciół Srebrnej Góry. Marzeniem włodarzy tego terenu było przywrócenie Srebrnej Górze praw miejskich i nadanie jej wczasowo-turystycznej funkcji. By te plany mogły się spełnić niezbędne były ogromne nakłady inwestycyjne w infrastrukturę.

Stwierdzić można, iż z uwagi na położenie, uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe, walory krajobrazowe, obszar będący przedmiotem opracowania dysponuje ogromnym potencjałem turystycznym. Analiza walorów turystycznych pozwala zidentyfikować najważniejsze elementy, które mogą determinować i wpływać na rozwój turystyki. Należą do nich także walory wypoczynkowe oraz specjalistyczne. W odróżnieniu od walorów przyrodniczych, walory specjalistyczne umożliwiają uprawianie różnych form turystyki kwalifikowanej, np.: pieszej, kolarskiej, motorowej, jak również sportów ekstremalnych.

Na walory wypoczynkowe składają się rzeźba terenu, wody powierzchniowe, szata roślinna oraz klimat, będące podstawowymi elementami krajobrazu przyrodniczego. Potencjał przyrodniczy stanowią parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, liczne pomniki przyrody, flora i fauna. Podkreślenia wymaga również fakt, iż omawiany obszar wchodzi w skład Obszaru Chronionego Krajobrazu Gór Sowich. Wykorzystanie naturalnych walorów regionu pozwala na nawiązanie współpracy pomiędzy gminami w celu wspólnego działania zmierzającego do rozwoju turystyki regionalnej.

POTENCJAŁ TURYSTYCZNY MIEJSCOWOŚCI

Potencjał turystyczny Polski jest sumą potencjałów znajdujących się w poszczególnych regionach. Każde województwo posiada tylko dla siebie charakterystyczne walory przyrodnicze i kulturowe, które wyróżniają je na mapie turystycznej Polski i Europy. Województwo dolnośląskie jest szczególne, o bogatej historii, pełnej tajemnic i niewyjaśnionych zagadek. Świadectwem tej burzliwej przeszłości są liczne ruiny zamków, twierdz, fortec i warowni [Małachowicz 2000]. Na Dolnym Śląsku znajdują się stare pasma górskie Sudetów (Karkonosze, Masyw Śnieżnika, góry: Izerskie, Stołowe, Sowie, Bardzkie, Kaczawskie i inne), liczne rzeki z pięknymi wodospadami, ogromne obszary lasów [Przerwa 2000].

Jednym z elementów istotnie decydującym o potencjale turystycznym Srebrnej Góry jest potężna Twierdza Srebrnogórska, największa górská twierdza w Europie [Lewicka-Cempa 1995]. Z racji tego, że nie została nigdy zdobyta, otrzymała miano Śląskiego Gibraltaru. Stanowi ona jeden z najciekawszych obiektów architektury militarnej w Polsce (znaczaco większy od twierdzy kłodzkiej). Stanowiła ona ważne ogniwo w łańcuchu fortec zabezpieczających południową granicę Śląska od strony Austrii. Twierdze budowano w latach 1765-77. Twierdza Srebrnogórska strzegła przejście przez przełęcz do Kotliny Kłodzkiej. Składa się ona z sześciu fortec oraz szeregu leśnych umocnień i bastionów. Po wojnach napoleońskich cieszyła się ona dużym zainteresowaniem ze strony turystów, zwłaszcza kuracjuszy, licznie napływających do kłodzkich uzdrowisk. Z korony Twierdzy Srebrnogórskiej rozpościera się przepiękny widok na Sudety (m.in. na: Góry Sowie, Bardzkie). Piękne, niepowtarzalne krajobrazy stanowią ogromną wartość. Mogą decydować o zaliczeniu danej jednostki osadniczej do grona najmocniejszych turystycznie miejscowości.

W okresie międzywojennym Srebrna Góra była dobrze zagospodarowanym letniskiem, przystosowanym do przyjmowania licznych gości. W mieście działał wodociąg, kanalizacja i oświetlenie elektryczne. Czynne były 4 hoteliki, a od 1913 roku istniało w Forcie Ostróg duże, wzorcowe schronisko młodzieżowe liczące 126 miejsc. Srebrna Góra stała się popularna również w zimie. Z Ostrogu prowadził jeden tor saneczkowy, drugi z Chochola Małego doliną

Chłopy, z najlepszymi terenami narciarskimi. Była też skocznia narciarska o punkcie krytycznym 30 m. W rozwoju miasteczka i wzrostu jego popularności istotną rolę odegrało doprowadzenie do Srebrnej Góry linii kolejowych: w 1903 r. z Dzierżoniowa i w 1908 r. z Ząbkowic Śląskich. Największą atrakcją dla ówczesnych letników było uruchomienie w 1906 roku kolejki zębatej ze Srebrnej Góry do Woliborza, gdzie łączyła się ona z linią do Ścinawki Średniej.

Wśród obecnych atrakcji turystycznych Srebrnej Góry wymienić można ślady trasy tzw. sowiogórskiej kolejki zębatej [Jerczyński, Przerwa 2007]. Najciekawszy jej odcinek biegnie pomiędzy dwoma ogromnymi wiaduktami. W tym rozwiązaniu inżynierskim zastosowano trzecią szynę jako wspomagającą lokomotywę na trudnych podjazdach. Wskutek wielkiego kryzysu w latach 20-tych i 30-tych XX wieku kolejkę zlikwidowano.

W czerwcu 2002 r. na obszarze Twierdzy Srebrnogórskiej i jej okolicy, decyzją Rady Gminy Stoszowice, utworzono pierwszy w Polsce Forteczny Park Kulturowy, stanowiący obszar chronionego krajobrazu kulturowego [Wild 2006]. Uwarunkowania kulturowe stanowią o niepowtarzalności i unikalności Srebrnej Góry i okolic. Granica Fortecznego Parku Kulturowego została wytyczona tak, aby obszar leżący w jej zasięgu umożliwiał ochronę pierwotnego krajobrazu fortecznego i aby obejmował on wszystkie obiekty twierdzy tj.: trzon Twierdzy z Donjonem i wieńcem detaszowanych bastionów na Warownej Górze; Fort Wysoka Skala; Fort Rogowy I; Schron Bramy Polnej; Fort Chochół Mały; Luneta na Chochole Małym; Bateria Tarasowa na Chochole Średnim; Reduta Skrzydłowa na Chochole Wielkim; Bateria Kazamatowa na Chochole Wielkim; Fort Ostróg (pokrywający się z zachodnią granicą gminy Stoszowice), obejmujący sztolnie, stare kopalnie srebra, stoki bojowe twierdzy. Linia granicy pokrywa się z charakterystycznymi "znakami" terenowymi (trasą kolei zębatej, dolinami rzek, drogami gruntowymi). Obecnie ten wspaniały zabytek, głównie Donjon, którego lochy można zwiedzać prawie w całości jest udostępniony turystom. Na jego terenie znajdują się ekspozycje dział, moździerzy oraz innej broni wchodzącej w skład uzbrojenia Ludowego Wojska Polskiego w czasie II wojny światowej. W leżącym nieopodal Forcie Ostróg znajduje się tablica pamiątkowa upamiętniająca jeńców wojennych przetrzymywanych na terenie fortu podczas II wojny światowej.

Do zadań Fortecznego Parku Kulturowego należą wszelkie sprawy związane z ochroną i zagospodarowaniem Twierdzy Srebrnogórskiej oraz otaczających ją terenów tj.: ochrona wartości kulturowych i przyrodniczych oraz kontrola nad zgodnością użytkowania terenu Parku, prowadzona przez inne podmioty gospodarcze, z założeniami przyjętymi dla całego Parku.

Corocznie w czerwcu organizowane jest Święto Twierdzy, które ma przyczynić się do popularyzacji miejscowości.

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 kwietnia 2004 r. Twierdza Srebrnogórska została uznana za pomnik historii ze względu

na założenia obronne obiektu, wartości historyczne, architektoniczne, techniczne, krajobrazowe i kulturowe.

Ciekawym elementem turystycznym jest plenerowa wystawa broni ciężkiej z okresu II wojny światowej, Majówka na Twierdzy Srebrna Góra (z atrakcjami takimi jak: pokazy musztry regimentu historycznego, obozowisko wojskowe z XVIII wieku, wielka loteria fantowa itp.), loty parolotniarzy (miejsce ich startów jest stok fortu Ostróg).

Ważnym elementem decydującym o potencjale turystycznym są obiekty zabytkowe. Zabytkiem samym w sobie jest wyjątkowa zabudowa miejska. Została ona doskonale zachowana, mimo burzliwej historii miejscowości. Zabytkowy układ urbanistyczny stanowi jej walor turystyczny. Cała staromiejska część Srebrnej Góry wpisana jest do rejestru zabytków, jako układ urbanistyczny. Zabytkowe centrum charakteryzuje się rozmieszczeniem zabudowy na osi, którą stanowi jedyna ulica (rozdwajająca się tylko w miejscu pewnego rodzaju placu rynkowego), wspinająca się stromymi serpentynami po zboczu. W granicach wsi są również rozległe fortyfikacje na Warownej Górze i Ostrogu.

W dolnej, wschodniej części Srebrnej Góry, wykorzystując korzystne dla rolnictwa grunty i naturalne źródło wody z potoku Chłopina, powstały liczne zagrody, tworzące interesujący tzw. rynek. Miasto nie miało rynku, a początkowo nawet ratusza. Za jego centralny budynek uważano kościół. Prawie cała zachowana zabudowa Srebrnej Góry pochodzi z odbudowy w początkach XIX wieku, po zniszczeniach wojennych w 1807 roku.

Kolejnym zabytkiem jest kościół katolicki pod wezwaniem św. św. Piotra i Pawła, pochodzący z lat 1729-1731. Drugi z kościołów, skromny, klasycystyczny, ewangelicki (w latach 1685 – 1707 kościół katolicki) jest pod wezwaniem św. Michała.

Przy ul. Górne Miasto 4-13 zachował się zespół dawnych pruskich koszar fortecznych, w których mieszkała załoga twierdzy. Tworzy je ciąg murowanych piętrowych domów z XVIII wieku, przebudowanych na początku XX wieku (z przebudowy zachowały się kamienne portale). Mieści się w nich ośrodek wczasowy, a pozostałe służą jako domy mieszkalne. Na uwagę zasługują także niektóre zachowane budynki mieszkalne, ze sklepieniami, przelotowymi sieniami.

Przed domem przy ul. Letniej 3 stoi kamienna grupa „Ukrzyżowania” z początku XIX wieku o cechach barokowo-klasycystycznych.

Innym ciekawym zabytkowym miejscem jest sztolnia nr 2 starej kopalni srebra w zboczu Warownej Góry od strony doliny Chłopiny. Powstała ona w XVI wieku, a w XVIII wieku została przemianowana na „Friedrichstolle”. Ma około 550 m długości. Nie jest dostępna dla turystów.

DYSKUSJA

Z danych pozyskanych w Gminie Stoszowice wynika, że obecnie wieś Srebrna Góra rozwija się dzięki turystyce. Corocznie kilkadziesiąt tysięcy turystów odwiedza Twierdzą Srebrnogórską. Funkcjonuje tu dość dobrze rozwinięta baza noclegowa. Jednak infrastrukturę turystyczną należy rozbudować i zmodernizować. Wprawdzie niektóre obiekty poddano rewitalizacji i rewaloryzacji jak np. zabytkowe schronisko PTTK, które przyjęło po odrestaurowaniu swoją historyczną nazwę „Villa Hubertus”. Obiekt ten funkcjonuje obecnie jako pensjonat i restauracja. Również dawne koszary zostały częściowo zrewitalizowane z myślą o turystach.

PODSUMOWANIE

Pomimo trudnych losów Srebrna Góra cały czas pozostaje miejscowością turystyczną. Jednak brak jej jakiegoś wyraźnego impulsu rozwojowego, chociaż coraz wyraźniej dominuje funkcja turystyczna, zwłaszcza w obecnym okresie wysokiego bezrobocia. Mieszkańcy wsi i okoliczna ludność w sektorze turystycznym znajdują najczęściej zatrudnienie.

Na podstawie badań, obserwacji, wywiadów środowiskowych za główne działania, które należałoby zastosować w zagospodarowaniu turystycznym uznać można takie jak: modernizacja infrastruktury technicznej (dróg, wodociągów, kanalizacji); rozwój budownictwa pensjonatowego, letniskowego z urządzeniami turystycznymi i zielenią towarzyszącą; rozwój przemysłu pamiątkarskiego; budowa szlaków narciarskich w Górach Bardzkich i Sowich oraz budowa sztucznej nawierzchni narciarskiej wraz z pełną infrastrukturą turystyczną. Następnie: rozwój autobusowej komunikacji zbiorowej i zwiększenie liczby połączeń; wyznaczenie miejsc piknikowych z infrastrukturą w postaci parkingów samochodowych i rowerowych (najlepiej w miejscach widokowych); rewaloryzacja podupadających zabytków i innych ciekawych obiektów; uporządkowanie starych szlaków turystycznych i dostosowanie ich do aktualnych potrzeb indywidualnego turysty pieszego, rowerowego, zmotoryzowanego (miejsca odpoczynku, miejsca parkingowe, mała gastronomia, urządzenia sanitarne); wyznaczanie i urządzenie przebiegu tematycznych tras turystycznych, np. przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych; wyznaczanie i urządzenie przebiegu nowych szlaków i tras związanych z uprawianiem sportu (wędrówki piesze, rowerowe, przejażdżki konne, biegi narciarskie); modernizacja i budowa ścieżek rowerowych uwzględniająca istniejące i projektowane ścieżki w sąsiednich gminach; wydłużenie sezonu turystycznego na okres całego roku; przemysłane zagospodarowanie zasobów przy i na akwenach, które mogą stanowić w górskim krajobrazie istotną atrakcję; budowa całorocznego wyciągu krzeselkowego na Fort Wysoka Skała, zimą wykorzystywanego do uprawiania sportów

(narciarstwo, snowboard); wyznaczanie i przygotowanie systemu parkingów śródleśnych dla turystów zmotoryzowanych i rowerowych, z uwzględnieniem osób niepełnosprawnych; odtworzenie i rewaloryzacje zaniedbanych i zapomnianych punktów widokowych oraz utworzenie nowych; prowadzenie działań zmierzających do pełnego wykorzystania unikatowej na skalę światową atrakcji, jaką jest Twierdza Srebrnogórska oraz stare miasto w Srebrnej Górze; wypromowanie produktu lokalnego; uzupełnianie zabytkowych układów urbanistycznych poprzez odpowiedni dobór nawierzchni i elementów małej architektury, takich jak ławki, pergole, studnie, pomniki, kapliczki itp.; projektowanie zieleni, przy współpracy ze służbami konserwatorskimi; eksponowanie zabytkowej architektury i układów urbanistycznych, jako waloru turystycznego; zainteresowanie turystów miejscowością poprzez wydawanie lokalnej prasy, folderów, monet, organizowanie imprez okolicznościowych, festiwali, wystaw itp.; rozpropagowywanie tzw. „zielonych szkół” dla dzieci i spotkań integracyjnych dla pracowników; wyposażenie miejscowości w sieć tablic informacyjnych i turystycznych; prowadzenie akcji marketingowej i promocyjnej również poprzez zamieszczanie informacji na mapach, przewodnikach i w Internecie; rozwój małych i średnich firm oparty na obsłudze ruchu turystycznego; renowacja cmentarza ewangelickiego w Srebrnej Górze; poszerzanie zakresu usług świadczonych w niektórych obiektach wypoczynkowych o usługi rehabilitacyjno-wypoczynkowe (z myślą o osobach niepełnosprawnych).

WNIOSKI KOŃCOWE

1. Srebrna Góra to wieś posiadająca ogromny potencjał turystyczny, który jak dotąd nie został w pełni wykorzystany.

2. Do mocnych stron Srebrnej Góry należy: bliskie położenie względem Wrocławia i przygranicznych sąsiadów Niemców i Czechów; walory przyrodnicze i krajobrazowe; zróżnicowana rzeźba terenu sprzyjająca uprawianiu różnorodnych form turystyki i wypoczynku o każdej porze roku (turystyka rowerowa, jazda konna, piesze wycieczki, wspinaczka skałkowa, paralotnictwo); liczne szlaki turystyczne o różnym stopniu trudności; ścieżki rowerowe; doskonałe warunki dla rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej w malowniczo położonym terenie, u podnóża gór.

3. Do słabych stron tego obszaru należy przede wszystkim zły stan infrastruktury drogowej i infrastruktury wodno-ściekowej; niedostatecznie wykorzystana infrastruktura turystyczna; słabo rozwinięta sieć informacji turystycznej; słaba działalność promocyjna; odpływ młodych ludzi do miast.

4. Wśród szans rozwoju wymienić należy niektóre jak: rewitalizację i udostępnienie istniejących obiektów zabytkowych; organizację imprez kulturalno-rozrywkowych w atrakcyjnych miejscach o bogatej przeszłości; rozwój nowych form wypoczynku i rekreacji np. pola golfowe, lodowiska, kęgielnie;

tworzenie systemu szlaków turystycznych; budowa wiat i polan wypoczynkowych; współpraca z sąsiednimi regionami; przywrócenie lokalnych połączeń kolejowych; podtrzymywanie tradycji, powrót do turystycznej przeszłości regionu.

BIBLIOGRAFIA

- Jerczyński M., Przerwa T. *Kolej Sowiogórska*, Srebrnogórska. Oficyna Wydawnicza, Srebrna Góra 2007.
- Kornecki M. *Złoty Stok. Srebrna Góra*. Ossolineum, Wrocław 1980.
- Lewicka-Cempa M. *Twierdza w Srebrnej Górze. Problemy ochrony konserwatorskiej. Dzieje warowni*, Fortyfikacja, t.I, 1995.
- Małachowicz M. *Idea donżonu w fortyfikacji pruskiej [w:] Twierdza Srebrnogórska*. red. T. Przerwa, G. Podruczny, Srebrna Góra 2006.
- Małachowicz M. *Fortyfikacje przełęczy Sudetów*. Fortyfikacja, t.XII, 2000.
- Przerwa T. *Turystyczne aspekty Twierdzy Srebrnogórskiej*. Fortyfikacja, t.XII, 2000.
- Przerwa T. *Dzieje Srebrnej Góry*. Nowa Ruda 1998.
- Wild P. *Pomnik historii. Twierdza Srebrna Góra*. Fortyfikacja, t.XVI, Warszawa 2004.
- Wild P. *Forteczny Park Kulturowy w Srebrnej Górze [w:] Twierdza Srebrnogórska*. red. T. Przerwa, G. Podruczny, Srebrna Góra 2006.

Dr inż.arch. Eleonora Gonda-Soroczyńska
Katedra Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
ul. Grunwaldzka 53
50-357 Wrocław
e-mail: eleonora.gonda-soroczynska@up.wroc.pl

Recenzent: *Prof. dr hab. Władysława Stola*